

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 2467/05

בפני: כבוד הנשיאה ד' ביניש
כבוד השופט א' רובינשטיין
כבוד השופט ח' מלצר

העותרים: 1. גרשום גורנברג
2. האגודה לזכויות האזרח בישראל

נגד

המשיבים: 1. הממונה על ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון
2. הוועדה לאישור חוקרים מורשים בארכיון צה"ל
ומערכת הביטחון
3. ראש הממשלה

עתירה למתן צו על תנאי

תאריך הישיבה: כ"ח בניסן התשס"ט (22.04.2009)

בשם העותרים: עו"ד אבנר פינצ'וק

בשם המשיבים: עו"ד דנה בריסקמן

פסק-דין

הנשיאה ד' ביניש:

כללי

1. העותר 1 בעתירה שלפנינו (להלן: העותר) הינו חוקר ועיתונאי אשר עורך בשנים האחרונות מחקר על ראשית ההתיישבות היהודית באזור יהודה ושומרון ובאזור רצועת עזה בשנים 1967-1977. במסגרת מחקרו פנה העותר בבקשה לעיין בחומר ארכיוני המצוי בארכיון צה"ל. בקשותיו לעניין זה נדחו, ובעקבות זאת הוגשה על-ידו

ביום 13.3.2005 עתירה זו, אליה הצטרפה "האגודה לזכויות האזרח" (להלן ביחד: העותרים). בעתירתם העלו העותרים טענות כבדות משקל וביקשו כי ינתנו להם סעדים בשני מישורים עיקריים - במישור הכללי העלו העותרים בקשות והשגות שונות ביחס להליכי חשיפת חומרי הארכיון המצויים בארכיון צה"ל והמסגרת הנורמטיבית הרלוונטית אליהם. במישור הפרטני התבקשו סעדים הנוגעים לבקשת העותר לעיין בחומר מסווג המצוי בארכיון הנוגע למחקרו.

עוד בטרם נדרש בית משפט זה לדיון מעמיק בעתירה ובטענותיה, הודיעה המדינה בתגובתה המקדמית כי ההיבטים הכלליים והפרטניים שהעלו העותרים נבחנים על-ידה במסגרת עבודת מטה כוללת. בהתאם לכך, המשיכה המדינה ועדכנה מעת לעת אודות השינויים וההתפתחויות שחלו בעניינה של העתירה והסעדים המבוקשים בה. נוכח האמור, השהה בית משפט זה את סיום הטיפול בעתירה, וקיים בה מספר דיונים. ואכן, ממכלול הודעותיה של המדינה עלה כי חלו שינויים משמעותיים בהיבטיה השונים של העתירה, ובכלל זה אף הוענקו לעותרים רבים מן הסעדים שהתבקשו על-ידם, כפי שנרחיב בהמשך.

נוכח שינויים אלו, באנו לכלל מסקנה כי לעת הזו מוצתה העתירה וכי במתכונתה הנוכחית היא אינה מקימה עילה להוצאת צו על תנאי. לפיכך, החלטנו לדחותה תוך שטענות הצדדים שמורות להם ככל שהסוגיות שטרם לובנו במסגרתה ישובו ויתעוררו בעתיד.

לצורך הבהרת עמדתנו נפרט להלן את מכלול ההתפתחויות שחלו מאז הוגשה העתירה, אך קודם נעשה כן, ולמען שלמות התמונה, נבהיר בתמצית מהי המסגרת הנורמטיבית הרלוונטית לדיון שבפנינו.

תמצית המסגרת הנורמטיבית

2. פעילותו של ארכיון צה"ל מעוגנת בחוק הארכיונים, התשט"ו-1955 (להלן: חוק הארכיונים או החוק). חוק הארכיונים קובע בסעיף 10(א) את נקודת המוצא המשפטית, לפיה כל אדם רשאי לעיין בחומר ארכיוני המופקד בגנזך המדינה, כדלקמן:

10. (א) כל אדם רשאי לעיין בחומר הארכיוני המופקד בגנזך, אך אפשר להגביל זכות זו בתקנות. ויכול שההגבלה תהיה לפי סוגו של חומר

" עיון
הקהל

ארכיוני ולפי תקופה קצובה מזמן
היווצרו."

בהתאם לסמכות המוקנית בסעיף 10(א) הנזכר, הותקנו תקנות הארכיונים (עיון בחומר ארכיוני המופקד בגנזך), התשכ"ז-1966 (להלן: תקנות הארכיונים או התקנות) המשלימות את ההסדר המעוגן בחוק, ומסדירות את התנאים והמגבלות החלים על עיון בחומר ארכיוני המופקד בגנזך. עתירה זו תוקפת חלק מן ההסדרים המעוגנים בתקנות אלו בנוסח הנוכחי. בהתאם למתווה הקבוע בתקנות, תחילתו של הליך העיון בבקשה המוגשת בכתב לגנז, אשר במסגרתה מפרט המבקש לעיין בחומר המופקד בגנזך מהו החומר בו מתבקש העיון (ראו תקנה 1א). בהתאם להוראות סעיף 10(א) לחוק, מפרטות התקנות מגבלות שונות המוטלות על העיון. ההסדר העיקרי לעניין זה קבוע בתקנה 7(א), הקובעת כי חומר ארכיוני שזכות העיון בו מוגבלת מטעמים שונים - בעיקר טעמים של ביטחון המדינה וצנעת הפרט (להלן: חומר ארכיוני מוגבל) - לא יימסר לעיון הקהל אלא אם עברה על החומר התקופה הנקובה בתוספת הראשונה לתקנות (להלן: תקופת ההגבלה), או תקופה קצרה יותר שנקבעה על-ידי מפקיד החומר. מכיוון שהתיעוד שבארכיון צה"ל נוצר במערכות ביטחוניות, רוב החומר המצוי בו חסוי לעיון במשך חמישים שנה מיום היווצרותו. תקנה 7(ב)(4) לתקנות קובעת, כי הוראת תקנה 7(א) הנ"ל לא תחול על חומר שהמבקש לעיין בו קיבל מעמד של "מורשה" (המכונה גם מעמד של "חוקר מורשה"), כאשר הגוף האמון על מתן מעמד של "חוקר מורשה" הינו המשיבה 2. בהתאם להסדרים הקיימים, רשאי "חוקר מורשה" לבקש לעיין בחומר המצוי בארכיון גם אם טרם חלפה תקופת ההגבלה החלה עליו.

העתירה והסעדים שהתבקשו במסגרתה

3. בהתאם להסדר המעוגן בתקנות, פנה העותר אל המשיבים 1 ו-2 בבקשה לקבל מעמד של "חוקר מורשה" ולעיין בחומר ארכיוני מוגבל בנושא מחקרו המצוי בארכיון, בהתאם לתקנה 7(ב)(4) הנ"ל. כאמור לעיל, בקשתו זו נדחתה ולאחריה הוגשה העתירה, בה התבקשו סעדים בשני מישורים;

במישור הכללי, ביקשו העותרים -

ראשית, כי יפורסמו ברבים הכללים והקריטריונים המשמשים את המשיבים בחשיפת המידע המצוי בארכיון צה"ל ובהענקת מעמד של "חוקר מורשה".

שנית, כי במסגרת שיקולי "בטחון המדינה" - המונעים חשיפה של חומר ארכיוני - לא יכללו שיקולים של פגיעה בתדמית המדינה ואישיה ושל מניעת מחלוקות פוליטיות.

שלישית, כי יתאפשר העיון ברשימות מלאי ובאינדקסים של החומר המצוי בארכיון צה"ל, בעזרתם ניתן יהיה לבחור את תיקי המידע בהם מבוקש העיון.

ורביעית, כי תבוטל תקנה 7 לתקנות הארכיונים, הקובעת את התנאים לעיון בחומר ארכיוני מוגבל. כאמור, בכלל זה קובעת תקנה 7 כי אף אם טרם חלפה תקופת ההגבלה, ניתן למסור חומר ארכיוני מוגבל לעיונו של מי שקיבל מעמד של "חוקר מורשה". ביחס לכך ביקשו העותרים כי יבוטל הסדר "החוקר המורשה", ולחלופין כי יוענק לעותר מעמד של "חוקר מורשה". בהקשר זה נטען על-ידי העותרים, כי הארכיון אינו נוהג בשוויון כלפי הפונים אליו בבקשה לקבל מעמד של "חוקר מורשה", וכי במקרים רבים הגישה לחומר הארכיוני מוגבלת לאנשי המערכת הממלכתית ומקורביהם.

במישור הפרטני, ביקשו העותרים כי יינתן צו המורה למשיבים לאפשר לעותר לעיין בכל החומר המצוי בארכיון צה"ל הנוגע למחקרו.

השינויים וההתפתחויות שחלו מאז הגשת העתירה

4. ביום 1.6.2005 הוגשה תגובתם המקדמית של המשיבים לעתירה. כבר במסגרתה הודיעו המשיבים כי ביום 15.5.2005 פורסמה באתר האינטרנט של משרד הביטחון הוראת משרד הביטחון מס' 59.140 - "טיפול בבקשת חוקר מורשה לעיון בחומר ארכיוני מוגבל" (להלן: ההוראה), המסדירה את ההליך והקריטריונים לפיהם תעניק המשיבה 2 מעמד של חוקר מורשה. בכך נענו המשיבים לאחד מסעדי העתירה, ופרסמו הוראות לעניין קביעת המעמד של "חוקר מורשה".

מעיון בהוראה עולה כי "חוקר מורשה" מוגדר בסעיף 7' להוראה כדלקמן:

"כל אדם, לרבות עובד מעהב"ט, המבקש לקבל סיוע ממעהב"ט לעריכת מחקר או לכתיבת ספר, מאמר, כתבה וכדומה, על ידי שיעמוד לרשותו חומר ארכיוני ובתנאי שאושר ע"י הגופים הנוגעים, כמפורט בהוראה".

על-פי סעיף 8 להוראה, על-מנת לקבל מעמד של "חוקר מורשה", יש לקבל המלצה מטעם ועדה משרדית, היא המשיבה 2, וכן לקבל את אישורו של שר הביטחון או מי שהוסמך על-ידו, אשר המלצת הוועדה תועבר לעיונם. סעיף 16 להוראה קובע, כי המשיבה 2 תגבש את המלצותיה בהתחשב בהיבטים הבאים:

"א. באיזה מידה ניתן לחשוף חומר עבור המחקר המבוקש מבלי לגרום נזק לביטחון המדינה, לקשרי החוץ שלה, לביטחון הציבור, לצנעת הפרט ולשלומו של האדם.

ב. כנגד שיקול עיקרי זה תתייחס הוועדה לחשיבותו של מחקר פלורליסטי ובזכותו של הציבור לדעת". [ההדגשה הוספה - ד.ב.].

מהאמור בסעיף 16 להוראה עולה, אפוא, כי השיקולים למתן מעמד של "חוקר מורשה" אינם נוגעים לזהות החוקר כי אם לנושא מחקרו, ולו בלבד. מכאן, שעל-פניו ניתן מענה - ולו מסוים - לחששם של העותרים, שהובע בהרחבה בעתירתם, לפיו ההחלטות על מתן מעמד של חוקרים מורשים לוקות באפליה הנשענת על קרבתם של מבקשי המעמד לממסד ולרשויות האמונות על הארכיון.

אך בכך לא די.

5. מתגובה נוספת שהוגשה על-ידי המשיבים ביום 31.7.2005, עלה כי הושלמה אף הכנת מסמך המפרט את הקריטריונים לחשיפת חומר ארכיוני שהעיון בו הוגבל והמצוי בארכיון צה"ל (להלן: מסמך הקריטריונים). המסמך צורף לתגובת המשיבים. מעיון במסמך זה עולה כי במסגרתו נקבעו מספר אמות מידה כלליות למניעת חשיפתו של חומר ארכיוני: ראשית, מקום בו חשיפתו של החומר הארכיוני עלולה בהסתברות גבוהה לפגוע פגיעה ממשית בביטחון המדינה; שנית, מקום בו חשיפת החומר עלולה בהסתברות גבוהה לפגוע בקשרי החוץ או ביחסי החוץ של המדינה; שלישית, מקום בו חשיפת החומר עלולה בהסתברות גבוהה לפגוע בביטחון הציבור, בסדר הציבורי ובביטחוננו או שלומו של אדם; ורביעית, מקום בו החשיפה עלולה לפגוע בצנעת הפרט. חלק מאמות מידה אלו פורקו לרכיבים המבהירים ביתר פירוט אילו סוגים של חומרים ארכיוניים נכללים במסגרתם. מעיון בפירוט הרכיבים הנכללים בגדרי אמת המידה הנשענת על שיקולי ביטחון המדינה עולה כי הקריטריון של פגיעה בתדמית המדינה ואישיה וכן הקריטריון של מניעת מחלוקות פוליטיות אינם נכללים במסגרתה,

ובכלל, וכך אף ציינה המדינה בתגובתה מיום 29.3.2007, מקומם של שיקולים אלו נפקד ממסמך הקריטריונים שהוכן.

מכאן, שבקשות העותרים לפיהן יפורסמו הכללים והקריטריונים המשמשים את המשיבים בחשיפת חומר ארכיוני מוגבל המצוי בארכיון צה"ל, וכי יימנעו המשיבים מלשקול במסגרת שיקולי בטחון המדינה שיקולים של פגיעה בתדמית המדינה ואישיה ושל מניעת מחלוקות פוליטיות - נענו אף הם על-ידי המשיבים כך שגם בעניין זה התייתרה העתירה שלפנינו.

להשלמת התמונה נציין, כי לטענת העותרים, מסמך הקריטריונים נטול תוקף חוקי, שכן לא אושר על-ידי גנז המדינה, כפי שמחייבות הוראות תקנה 7א(ב). לא מצאנו התייחסות מצד המשיבים להיבט זה והדברים אף אינם עולים בבהירות ממסמך הקריטריונים עצמו, אך על-פני הדברים נראה כי אכן נדרש אישור מטעם גנז המדינה טרם פרסום הקריטריונים. יש להניח, כי המשיבים מודעים להיבט זה, ואם אכן טרם ניתן אישור גנז המדינה לקריטריונים יפעלו הם לתיקונו של חסר זה בהקדם. כך הם הדברים באשר להכרח בפרסום פומבי של הקריטריונים.

6. מעבר לכך, המשיכו המשיבים ועדכנו בתגובותיהם, כי ארכיון צה"ל החל בהיערכות להצגת אינדקס התיקים - בהם הופקד חומר ארכיוני שהעיון בו הוגבל - לעיון הציבור. זהו הלכה למעשה סעד נוסף שהתבקש על-ידי העותרים בעתירתם. תחילה ציינו המשיבים כי הליך הכנת האינדקס טרם הושלם באופן מלא, ורק חלקים ממנו - ובכללם החלקים העוסקים בתקופה בה עוסק מחקרו של העותר - הושלמו. בהמשך הבהירו המשיבים כי בארכיון צה"ל נשמר הקטלוג הידני המכיל את רשימות התיקים אשר הופקדו בארכיון עד סוף שנות ה-80 של המאה הקודמת, וכי רשימות אלה יועמדו לעיון הציבור בתוך זמן קצר יחסית (נכון להודעתם מיום 28.3.2007). כן הודיעו המשיבים, כי רשימות התיקים שהופקדו בארכיון החל משנות ה-90 של המאה הקודמת ואילך נמצאות במאגר מידע ממוחשב, אשר נכון למועד הגשת ההודעה לא היה נגיש לציבור. המשיבים ציינו כי על-פי תכנית המחשוב של הארכיון, צפויה לקום מערכת נפרדת אשר דרכה תתאפשר גישה ישירה של הציבור לחלקים הבלתי מסווגים של המאגר הממוחשב הנ"ל. כמו-כן ציינו המשיבים, כי במסגרת הליך העבודה השגרתית מפיק ארכיון צה"ל ממאגר הנתונים הממוחשב דוחות קטלוגיים ממוקדים בהתאם לבקשות העיון המופנות אליו. כך, למשל, לרשות העותר הועמדו רשימות של 19,215 כותרי תיקים, אשר בהתאם להן הגיש העותר בקשה לעיון ב-55 תיקי ארכיון.

7. מן האמור לעיל ברור, אם כן, כי אין עוד מחלוקת בין העותרים למשיבים באשר לצורך בהעמדת רשימות המלאי והאינדקסים של החומר המצוי בארכיון לעיון הציבור, וכי המשיבים פועלים לאפשר גישה חופשית לרשימות אלה, בכפיפות לחלקים המסווגים של המידע. לפיכך, ובעת שהמשיבים פועלים להשלמת רשימות המלאי והאינדקסים כמפורט, הרי שאף היבט זה של העתירה בא על פתרונו ואינו מחייב עוד את התערבותנו. ככל שטרם הושלמה מלאכתם זו של המשיבים, הרי שניתן להניח כי רשימות המלאי והאינדקסים יועמדו במועד קרוב לעיון הציבור.

8. מכל שפורט לעיל עולה, אפוא, כי במישור הכללי של העתירה באו על פתרונו רבות מן הסוגיות שהעלו העותרים. לפיכך, כל שנותר עוד לדיון במסגרתה של עתירה זו הינן טענות העותרים הנוגעות להסדר המעוגן כיום בתקנה 7 לתקנות, ובכלל זה הסדר "החוקר המורשה".

אף בהיבטים אלו לא קפאה עתירה זו על שמריה וחלו בה התפתחויות שונות מאז הוגשה; כך, הודיעו המשיבים בתגובתם מיום 29.3.2007, כי הגם שסבורים הם כי אין כל עילה לשינוי תקנות הארכיונים, בכוונת גנז המדינה ומשרד ראש הממשלה לפעול לתיקון התקנות בהיבטים שונים, נוכח חלוף הזמן מאז התקנתן.

בהמשך לכך, עדכנו המשיבים בהודעה נוספת מטעמם כי ביום 17.4.2008 הופצה לכל היועצים המשפטיים של משרדי הממשלה טיוטת הצעה לתיקון תקנות הארכיונים (עיון בחומר ארכיוני המופקד בגנזך), אשר צורפה להודעת המשיבים. מהודעת המשיבים עלה כי במסגרת התיקון המוצע, יבוטל מוסד "החוקר המורשה" ובמקומו יקבע מעמד של "מבקש", המוגדר כ"מי שמבקש חשיפה של חומר מוגבל לפני תום תקופת ההגבלה הנקובה בתוספת הראשונה, ואשר אינו נציג". בנוסף, הוצע כי למפקיד החומר תהיה הסמכות לקצר את תקופת ההגבלה, בהתייעצות עם הגנז, וזאת על-פי בקשת מבקש או לפי שיקול דעתו. עוד הוצע, כי החומר שיועמד לעיון מבקש יהיה חשוף גם לעיון הקהל, זולת אם מדובר בחומר על אודות המבקש או על אודות בן משפחתו שנפטר. כמו-כן, הוצעו במסגרת טיוטת התקנות תיקונים לתקופות ההגבלה של חומרים שונים בגנזך המדינה על-פי טיבם ואופיים. מתגובה נוספת שהוגשה על-ידי המשיבים ביום 19.4.2009, עלה כי לשיטתם נותנת טיוטת הצעה מענה לשני קשיים העולים מהתקנות בנוסחן הקיים: האחד, קושי הנובע מכך שהתקנות בנוסחן כיום מאפשרות, לכאורה, להתיר עיון בחומר מוגבל על-פי זהותו של המבקש, ולא לגופו של עניין; השני, קושי שמקורו בכך שהתקנות מאפשרות להתיר עיון בחומר ארכיוני מוגבל למי שניתן לו מעמד של "חוקר מורשה", אך הן אינן מחייבות להעמיד

את החומר שבו הותר העיון לעיונו של הציבור כולו. המשיבים ציינו אמנם כי בפועל דאגו גנזך המדינה וארכיון צה"ל כי לא תהיה חשיפה אישית של חומר, וכי כל חומר שנחשף לעיונו של מורשה הועמד לעיון הציבור (ככל שלא היו בחומר היבטים של צנעת הפרט), אך מכל מקום ציינו הם כי הנוסח המוצע מבקש לעגן בתקנות את ההסדר הנוהג בפועל - הן בשינוי ההגדרה מ"מורשה" ל"מבקש", באופן המבהיר כי אין ליוזם הפניה כל הרשאה מיוחדת, והן בעיגון הכלל לפיו חומר שנחשף בעקבות בקשת מבקש ייחשף לכלל הציבור, בכפוף לחריגים. בעת הזאת איננו מביעים כל עמדה באשר להסדר המתגבש אשר עניינו לא נתלבן בפנינו, אך אין ספק כי מהלכם זה של המשיבים משליך ישירות על היבטיה הכלליים הנותרים של העתירה.

9. בהקשר זה נבהיר, כי כזכור, ביקשו העותרים, בין היתר, שנורה על ביטולה של תקנה 7 לתקנות הארכיונים ועל ביטול מוסד "החוקר המורשה", כמפורט לעיל. בעניין זה לא הסתפקו העותרים בשינויים שהציגו המשיבים במסגרת טיוטת התקנות, ולפיכך עמדו על עתירתם חרף המהלכים בהם נקטו המשיבים.

הסוגיה שהעלו העותרים הינה אכן סוגיה כבדת משקל ויתכן שהטענות שהועלו על-ידם במסגרת העתירה ראויות לבירור ממצה. יחד עם זאת, במצב הדברים הנוכחי, ונוכח העובדה כי הוחל כבר בתהליך לשינוי נוסחן הנוכחי של התקנות, איננו מוצאים מקום להתערבותו של בית משפט זה בהסדר המעוגן בהן כיום, ואנו סבורים כי יש לאפשר לרשויות להשלים מלאכתן בגיבוש התקנות החדשות טרם נידרש אליהן (ראו והשוו: בג"ץ 3267/97 רובינשטיין נ' שר הביטחון, פ"ד נה(2) 246, 250 (2001); דנג"ץ 882/94 אלטר נ' השר לענייני דתות (טרם פורסם, 12.6.1994)). כך הם הדברים אף באשר לגופם של ההסדרים שגובשו אגב העתירה בעניין הכרה בחוקרים מורשים ובקריטריונים לחשיפת חומר בארכיון, שכן אלו שלובים במערך הנורמטיבי הכולל החולש על הסוגיה, וכל עוד מצוי הוא בהליכי גיבוש אין מקום לעורר דיון חלקי ובלתי ממצה אך בחלק מן ההיבטים הנוגעים לה.

ויודגש שוב - אין באמור משום הבעת עמדה מטעמינו באשר לטענות הצדדים לגופם של דברים כמו גם לגופם של ההסדרים המתגבשים. ברם, וכפי שצינו לעיל, על-פניו ראויות טענות העותרים להתייחסות הולמת מצד המשיבים, ויש לקוות כי הטענות וההיבטים שהועלו בעתירה יעמדו לנגד עיני הרשויות הפועלות לשינוי התקנות, וכי אלו יתנו דעתן אליהם במסגרת בחינת מכלול ההיבטים הצריכים לעניין.

10. מן האמור לעיל עולה איפוא כי בהיבטיה הכלליים עתירה זו מיצתה את עצמה בשלב זה - הן משום שהוענקו לעותרים חלק מן הסעדים שנתבקשו במסגרתה והן נוכח העובדה שבכל הנוגע לסעד שעניינו ביטול חלק מן ההסדרים שבתקנות הרי שאלו מצויות בהליכי שינוי שטרם הושלמו, ומן הראוי כי יתאפשר למחוקק המשנה להשלים מלאכתו בהיבט זה טרם יועמדו הן לביקורת שיפוטית. לפיכך, לא מצאנו כי לעת הזו היבטיה הכלליים של העתירה מקימים עילה להוצאת צו על תנאי. ברי כי כל טענות הצדדים במכלול היבטים כלליים אלו שמורות להם ככל שסוגיות אלו ישובו ויתעוררו בעתיד.

אשר על כן, נותרו עוד לדיון אך שאלות הכרוכות בעניינו הפרטני של העותר. אף בהיבט זה חלו שינויים משמעותיים במצב הדברים מאז הגשת העתירה.

11. כך למשל, המשיבים הודיעו במסגרת התגובות שהוגשו מטעמם, כי חלק מן המסמכים שביקש העותר יועבר לעיונו לאחר חשיפתם וחלק אחר לא יהיה ניתן לחשיפה. המשיבים העריכו כי ניתן יהיה לחשוף בפני העותר כ-50% מן החומר שהתבקש. היבט זה אף התברר בדיון שהתקיים בעתירה ביום 25.6.2008, במסגרתו, ולאחר חילופי דברים ובעקבות הערות בית המשפט, צמצם בא-כוח העותרים את עתירתו במישור הפרטני לשלושה פריטים בלבד - מסמכים 910, 917 ו-918 בתיק 953/1985.

12. בהמשך לדיון זה, ובעקבות החלטת בית המשפט, הודיעו המשיבים ביום 30.10.2008 כי לאחר בחינה נוספת של התיקים הוחלט כי המסמכים מס' 917 ו-918 הנ"ל, העוסקים בוועדת החקירה בנושא פינוי הבדואים בפיתחת רפיח, יועמדו לעיון העותר. אשר למסמך 910, העוסק ברפיח, הודיעו המשיבים כי לא ניתן יהיה להעמידו לעיון העותר, וזאת מן הטעם שחשיפתו עלולה במידה גבוהה של ודאות להביא לפגיעה חמורה ביותר ביחסי החוץ של מדינת ישראל ובתדמיתה הבינלאומית. ביום 22.4.2009 התקיים בפנינו דיון נוסף בעתירה, במהלכו עיין בית המשפט בהסכמת העותרים ובמעמד צד אחד, במסמך 910 הנ"ל. לאחר שעיין במסמך החסוי, הביע בית משפט זה עמדתו באזני העותרים, לפיה מסמך זה אינו רלוונטי לנושא שהעותר הודיע כי הוא מבקש לחקור לגביו.

13. מן האמור לעיל עולה, כי אף טענותיו הפרטניות של העותר אינן מחייבות עוד את התערבותנו. זאת, אם בשל כך שרוב המסמכים שנתבקשו נמסרו לעיונו של העותר ובכך ניתן לו מבוקשו, ואם בשל כך שהמסמך שנותר במחלוקת נבחן בהסכמת הצדדים

על-ידי בית משפט זה ונמצא בלתי רלוונטי למחקרו של העותר. כזכור, הסעד שהתבקש על-ידי העותר הינו כי יינתן לו לעיין "בכל מידע, המצוי בארכיון צה"ל, הנוגע למחקרו" (ההדגשה הוספה - ד.ב.). לפיכך, עת הסכים העותר כי בית המשפט יעיין במסמך 910, ומשמצאנו בעקבות העיון כי מסמך זה אינו רלוונטי למחקרו, לא קמה - אף על-פי העתירה - עילה מצידנו להורות למשיבים על העברתו לעיון העותר. לפיכך, נראה כי אף במישור הפרטני מוצתה העתירה, ויש לדחותה.

סיכום

14. כאמור לעיל, מרבית הסעדים הכלליים הנוגעים להוראות משרד הביטחון בעניין עיון בחומר הארכיוני ואמות המידה לגילוי שהתבקשו בעתירה נענו על-ידי המשיבים ובכך התייתר הצורך בהתערבותנו. כך הם הדברים ביחס לסעדים שעניינם בפרסום הקריטריונים המשמשים את המשיבים בחשיפת החומר המצוי בארכיון צה"ל ובהענקת מעמד של "חוקר מורשה", פרסום רשימות המלאי והאינדקסים של החומר המצוי בארכיון כמו גם בהשמטת שיקולי פגיעה בתדמית המדינה ואישיה ומניעת מחלוקת פוליטיות מגדר "שיקולי הבטחון" שיש בהם כדי להצדיק מניעת חשיפתו של חומר. אשר לטענות העותרים שעניינן בהסדר המעוגן בתקנות, נוכח העובדה כי הוחל בהליך לתיקון התקנות, אנו סבורים כי יש לאפשר לרשות להשלים מלאכתה טרם נידרש אנו להסדר הקיים.

גם בעניינם של הסעדים הפרטניים שהתבקשו, אין עתירה זו מגלה עוד עילה להוצאת צו-על תנאי, עת שניים מן המסמכים שהתבקשו (לאחר צמצום העתירה) נמסרו לעותר ומסמך אחד נבחן על-ידינו במעמד צד אחד ומצאנו כי הוא אינו רלוונטי למחקרו של העותר כך שממילא אינו נופל לגדרי הסעדים שהתבקשו במסגרת העתירה.

נוכח כל האמור, באנו לכלל מסקנה כי העתירה במתכונתה הנוכחית מוצתה וכי בעת הזאת אין עוד מקום למתן סעד לעותרים. עם זאת, נבקש לציין לסיום כי על-פני הדברים משך הזמן שנדרש למשיבים לצורך טיפול בבקשת העותר היה ארוך ביותר, וזאת גם אם אנו מביאים בחשבון כי מלכתחילה ביקש העותר חומר רב שהצריך בדיקה רחבת היקף. יש לקוות כי במסגרת השינויים שהביאה עימה עתירה זו, והבחינה הכוללת של הסוגיה שנעשתה ונעשית בעקבותיה, יתנו המשיבים דעתם אף לפרק הזמן הסביר הדרוש לצורך טיפול בבקשותיהם של פרטים, כך שינתן מענה הולם לצורכי המחקר האקדמי כמו גם לאינטרסים ציבוריים כבדי משקל אחרים ובעיקרם החשיבות שבמימוש זכותו של הציבור להיחשף למידע המצוי בידי רשויות השלטון. כן הוטרדנו

ממשך הזמן הנדרש למשיבים לצורך השלמת הליכי השיפתם של חומרים שונים המצויים בארכיון שלא מכוח בקשות יזומות, ונראה כי מן הראוי שתיתן הדעת אף להיבט זה.

15. אשר על כן, ונוכח מכלול השינויים שהתרחשו בעתירה זו מאז הוגשה - הן בהיבטיה הכלליים והן הפרטניים - מצאנו כי במתכונתה הנוכחית היא אינה מגלה עילה למתן צו על תנאי. לפיכך החלטנו לדחות את העתירה, כאשר טענות הצדדים שמורות להם לעתיד לבוא. יחד עם זאת, ונוכח העובדה כי מהלכים רבים מאלו שננקטו על-ידי המשיבים בוצעו רק לאחר הגשת העתירה ובעקבותיה, ישאו המשיבים בהוצאות העותרים בסך 20,000 ש"ח.

ה נ ש י א ה

השופט ח' מלצר:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט א' רובינשטיין:

מסכים אני לחוות דעתה של חברתי הנשיאה. אשר אירע בנושא דנא מקביל להתפתחויות אחרות הכרוכות במעמדו היחסי של הביטחון בחברה הישראלית. החומר הארכיוני הביטחוני, אולי אף יותר מחומרים אחרים, סימל את הגישה ה"קלאסית" של שמירת הביטחון ונצירת סודותיו, לעתים כנדרש, לעתים מעבר לנדרש. בעע"מ 2408/05 הושעה נ' מדינת ישראל – משרד הביטחון (לא פורסם) נזדמן לי לומר:

"אחרון אני להקל ראש בביטחון; 'בתוך עמי אנכי יושבת', ואין איש במדינת ישראל, מנער ועד זקן, שאינו מבין לאמיתם של דברים כי טרם באנו אל המנוחה ואל הנחלה... ועם זאת חלפו הימים של ראשית תקופת המדינה ועשוריה המוקדמים, שבהם 'קידוש' הביטחון דחק הצידה כמעט כל זכות אחרת או אינטרס אחר... שיקולי ביטחון אינם עוד כבימים עברו... בעיקר במחצית היובל שעד מלחמת יום הכיפורים ובאורח פוחת במידה מסוימת גם לאחריה, מעין 'טאבו' אשר חומה בצורה סובבת אותו, ובמסגרתו מערכת הביטחון היא מעין כל יכולה; הם גם אינם עוד... מנעול רב

עוצמה לשערים שנפתחו בה באותה חומה, שבעטיו הדרך לחדור בעדם היתה קשה עד מאוד. עוד בשנת 1950 כתב נתן אלתרמן - שהקדים את זמנו במובנים רבים - בשירו "צרכי ביטחון", אמנם בהקשר אחר לחלוטין, שורות של ביקורת:

"דבר הממשל תקיף בלי חת:
'צרכי ביטחון הם' – ותם הויכוח,..."
(הטור השביעי א', 279).

ובמקום אחר באותה תקופה, בשיר "לחש סוד" (הטור השביעי א', 289-290), שוב כתב, אף זאת בהקשר אחר לחלוטין:

"... כי סוד מתנשא מארבעת רוחות,
סוד משמוע וסוד מדבר ומראות,
ואין לאמרו בדלתים פתוחות ואין לאמרו בדלתים
סגורות,
ואין ללחשו באזני השופט ואין לבטאו בשפתי העדים,
ואף אם יהיו הדיוטה והעט לבדם ואין איש.
יד לפה, יהודים..."

מאז אותם ימים חלו כמובן בישראל שינויים הדרגתיים, שביטאו מחד גיסא בעיות של אמון בצה"ל ומערכת הביטחון, בעקבות אירועים גדולים או קטנים, ומאידך גיסא התבלטותן של זכויות אדם וכן עלייתם של נושאי איכות סביבה, שלא נדונו בשיח הציבורי והמשפטי בעבר, בודאי לא במידה שהם נדונים היום או קרוב לה".

דברים אלה נאמרו שם לעניין פרק הביטחון בחוק התכנון והבניה, תשכ"ה-1965, אך יפה כוחם גם לענייננו. האיזון באשר לחומר הארכיוני השתנה עם הזמן אף הוא - אך אין "לשפוך את התינוק עם המים", וליבת הביטחון עודה עמנו, וגם "טרם באנו אל המנוחה ואל הנחלה הביטחונית" (פרשת הושעיה). לגישתו של אלתרמן, ראו והשוו גם מ' פינקלשטיין "הטור השביעי" ו'טוהר הנשק', נתן אלתרמן על ביטחון, מוסר ומשפט", משפט וצבא 20(5), בעמ' 68-73. דברי המשורר אמנם עסקו בשמירת סוד צבאי בגדרי משפט, אך בשינויים המחויבים כוחם עמם גם לענייננו. בסופו של יום, הקו שנקטו המשיבים בעמדתם הנוכחית נראה מאוזן, ועל כן תם לעת הזאת טיפולנו בנושא, כעמדת חברתי הנשיאה.

הוחלט כאמור בפסק דינה של הנשיאה ד' ביניש.

ניתן היום, כ"ז בטבת התש"ע (13.01.2010).

שׁוֹפֵט

שׁוֹפֵט

ה נ ש י א ה